

Teosofien i Tolstoys lära.

Af **Pekka Ervast.**

Långt borta, i hjärtat af det omätliga Ryssland, lefver och arbetar ett af vår tids största snillen. Mer än ett fjärdsdels sekel har hans stjärna tindrat på ryktets himmel och sändt sina strålar af ljus ut öfver världen.

Hvem är Leo Tolstoy? Den världberömde novell- och romanförfattaren, öfverträffad i sina verklighetskälfvande skildringar af lifvet och människorna i det heliga tsarriket; den oförfärad motstandaren till kyrkornas falska kristendom, exkommunicerad af den grekisk-ortodoxa kyrkan; den väldige reformatorn af människornas sociala begrepp, klarsynt och skarp i sina avslöjanden af samhällets vrånga sidor.

Omdömena om honom och hans nya urkristendom äro dock mycket skiftande, om ock hans snille af alla är erkänt.

„En sådan roman som „Uppståndelse“ har icke skrivits sedan Kristi födelse!“ utropade en beundrare af Tolstoys skriftställarskap med särskild tanke på de ljungande sanningar författaren i detta arbete uttalar.

„Jag är en absolut motståndare till Tolstoys reformatoriska utopier“, sade en annan; „en så ytlig uppfattning om arbetet och samhällsordningen och människornas jämlikhet och en sådan äkta rysk okunnighet om statens idé är det rentaf vådligt att i tryck sprida kring världens alla kanter“.

Och hvad de renlärige kristna tänka om den ryske trosfanatikerns kätterska religionsfunderingar, är allom bekant. Öfverallt möta den officiella religionens representanter med tystnad Tolstoys hårdnackade fasthållande vid evangeliernas i Jesu mun lagda sederegler i motsats till de tio judiska budorden, men vända sig däremot med djupt känd indignation ifrån hans okristliga förnekande af t. ex. den obefläckade aflelsen.

Vid dessa invändningar, som från kyrkligt håll göras mot Tolstoys åsikter, fästes icke längre nagon vikt af en upplyst allmänhet. Dogmernas bålverk är underminerad af naturvetenskapen, historien og den jämförande religionsforskningen, och sprängämnen utgöras af realistiska fakta, icke af det mänskliga förnuftet ensamt. Däremot måste den indignation, som uppväckes af Tolstoys sociala och etiska tänkesätt hos osjälfviska och framåtsträfvande människor, tagas på allvar och noga begrundas af hans, kanhända icke så talrika, men så mycket mer hängifna efterföljare.

I allmänhet kan man säga, att såväl i hans produktion som i världens ögon den vittre skriftställaren trädt i bakgrunden för att lämna rum för profeten; det är ock ur denna synpunkt af förkunnare af en i vissa afseenden ny lifsåskådning som Tolstoy vanligen blir bedömd; det är ur samma synpunkt som vi i dag skola behandla honom och hans lära. När hans namn nämnes, föreställa sig nog de flesta, som känna hans skrifter, samhällsreformatorn, som vill afskaffa domstolar och fångelser, krig, regeringar och kyrkor, och som för den enskilde individen predikar återgång till det kroppsliga arbetet.

Man gör sig heller ingen svårighet att fördöma hans idéer i den mån man anser dem fantastiska, ty det är lätt att kritisera, när man har framför sig en oförbehållsamt och klart framställd åsikt.

Däremot fruktar jag, att de äro ganska få, hvilka, utan att tillägna sig hans lifsåskådning i alla dess detaljer, likväl helt och fullt förstå honom. Dessa äro de, hvilka förmå känna som han, ehuru de icke i hvarje punkt tänka hans tankar. De se i honom icke så mycket mennen med de sambällsomstörtande idéerna som fastmer och i främsta rummet mannen med det stora hjärtat, den hängifne sanningsälskaren, som gjort en viss psykologisk erfarenhet, ännu okänd för det stora flertalet af människor. De förstå honom, därför att de icke först fråga, hvad han säger, utan, hvarför han säger det han säger. Och de förstå honom rätt. därför att deras förståelse icke grundar sig på en begränsad själserfarenhet, utan hämtar sin näring ur en rikt flödande andlig lifskälla, deras eget uppvaknade högre medvetande. Det är ock så, som Tolstoy på grund af sin egen lära bör förstås.

Att t. ex. tro, att Tolstoy lära med det allmänna broderskapet som utgångspunkt predikar återgång til det „naturliga“ kroppsliga arbetet för alla öfverciviliserade moderna lättningar, är en fullständig missuppfattning af andan i samma lära. Likaledes att tro, att den läran vill att alla fångelser, domstolar o. s. v. med ens skola afskaffas från hela den kristna världen. Tolstoy lära är framsprungen ur hans andliga medvetande, och den form, i hvilken den uppträder, är en resultant af de yttre erfarenheter Tolstoy gjort i sitt lif. Det är mycket möjligt, att om en enskild människa genomgår samma andliga uppvaknande som Tolstoy, hon finner sig manad att antaga hans åsikter om det kroppsliga arbetet och i samhällefrågorna. Men om t. ex. ett helt samhälle skulle besluta att plötsligt afskaffa alla domstolar, all rättskipning, allt straffande af de brottelige, så skulle detta intet hafva med Tolstoy lära gemensamt, därest icke alla medlemmar i samhället vore andligen vakna och fullt medvetna om det steg de toge. Ty läran – liksom alltid religionens ande – hänför sig till individerna och kallar dem till bättring och pånyttfödelse.

Jag vill visst icke förneka, att Tolstoy måhända själf tror, att de flesta kristna äro mogna för hans uppenbarelse, och att deras tankar nödvändigtvis skola löpa i samma riktning som hans. Så pass mycken dogmatisk optimism må man förlåta en stor lärare! Det kan ju ock hända, att jordmånen i Ryssland är särskildt mottaglig för de frön han sår ut. Hvem vet, måhända Tolstoy ger uttryck åt det ryske folkets längtan, måhända han förkroppsligar dess ande och kastar ut idén till det sambällef, hvilket detta unga, uppåtsträfvande folk är kalladt att söka förverkliga under den tid det kommer att skriva sin historia. Jag har t. o. m. gjort den erfarenheten, att mitt eget folk, som genom den nationella karmans lag förbundits med det ryske, i synnerhet de kroppsarbetande klasserna, icke vore alldeles oemottagligt för en tolstoyansk kristendom.

Emellertid tror jag, att man i detta afseende ingalunda får vara sangvinisk. Lärans egen natur är sådan, att den fordrar en individuell pånyttfödelse, innan den kan i rätt anda efterlevas, och när sådana själerörelser förut under historiens lopp förekommit *en masse*, hafva de visat sig otillförlitliga i längden och oftast ledt till misstag och fanatism.

Jag vill nu söka framställa Tolstoy kristendom systematiskt, utgående från den enligt min mening rätta psykologiska synpunkten och framhållande den naturliga ordningsföljden för de olika buden om de mänskliga samlifsplikterna. Härvid behöfver jaa ingalunda gå egenmäktigt till väga, utan är i tillfälle att betjäna mig af den store reformatorns egna ord. Det finnes ett föga känt arbete af Leo Tolstoy benämndt „Den kristna läran“ (åtminstone bär den engelska öfversättning jag fått mig tillsänd af utgifvaren, Vladimir Tchertkoff, denna titel: „The Christian Teaching“), där författaren i korta satser, systematiskt ordnade, framställer sin religiösa tro. Dette arbetes innehåll vill jag här återgifva, förvissad om att det icke skall vara utan intresse för en teosofisk läsekrets.

I bokens första afdelning, benämnd „de forna lärorna och den nya uppfattningen af lifvet“, gifver Tolstoy ett sammandrag af sin läras metafysiska grundval. Han öppnar denna afdelning med följande ord: „Alltifrån de tidigaste tider hafva människorna haft en känsla af eländet, obeståndet och meningslösheten i sin tillvaro och spanat efter frälsning från detta elände, detta obestånd och denna meningslöshet hos en Gud eller hos Gudar, som skulle befria dem från särskilda olyckor i detta lif och i ett kommande lif skänka dem den lycka de traktat efter men gått miste om i detta. Därför har det ända från den aflägsnaste forntid gifvits lärare bland olika folk, hvilka undervisat människorna om den Guds eller de Gudar natur, genom hvilka de skulle frälsas; äfvensom om de försoningsmedel som skulle användas för ernåendet af belöningar här eller efter detta“.

Efter att därpå hafva omnämnt några hufvuddrag i olika religioner framhåller förf., hurusom dessa läror icke i längden kunde tillfredsställa den mänskliga själens kraf, dels emedan människorna icke nådde den eftertraktade lyckan i detta lif, dels emedan de genom stigande upplysning varseblefvo att flere af lärorna voro osanna, och dels emedan de tack vare samfärdseln olika folk emellan upptäckte, att hvart och ett folk hede sin gudomliga uppenbarelse som gällde för att vara den enda sanna. Och han tillägger: „Om under äldre tider medvetandet om motsägelsen mellan det mänskliga lifvets kraf på lycka och fortbestånd å ena sidan och dödens och lidandets oundviklighet å den andra kunde uppnås endast af de bästa andar sådana som Salomo, Buddha, Sokrates, Laotze m. fl., blef det under senare tider en sanning öppen för alla; och mer än någonsin blef en lösning på denna motsägelse nödvändig“.

Denna lösning, säger Tolstoy, kom med den ursprungliga kristna läran. Han beskriver förhållandet noggrannare sålunda:

„Under den första perioden af sitt lif lefver människan utan medvetande om att hon lefver; följaktligen är det icke hon som lefver, utan i och genom henne lefver den lifskraft eller lifsmakt, som lefver i allt det vi känna. Människan begynner lefva själf först då, när hon blir medveten om att hon lefver. Hon blir medveten om detta, när hon vet, att hon åstundar lycka för egen del, och ser, att andra hysa samma åstundan. Denna kunskap gifves henne genom förnuftets uppvaknande i henne.

„När människan finner, att hon lefver och begär lyckan och att andra varelser hafva samma begär, upptäcker hon äfven oundvikligen, att den lycka hon begär för sin egen särskilda del är ouppnåelig, och att i stället för den välfärd hon åstundar, lidande och död oundvikligen vänta henne. Samma motgångar vänta alla andra varelser. Häruti kommer nu till synes en motsägelse, hvarpå människan söker en lösning – en lösning, som skall gifva hennes lif, sådant det är, ett förnuftigt innehåll. Hon önskar, att hennes lif endera måtte fortfarande vara sådant det var före förnuftets uppvaknande, d. v. s. rent djuriskt, eller ock att det skulle blifva rent andligt. Människan önskar vara endera ett djur eller en ängel, men hon kan vara hvarken det ena eller det andra. Och här komma vi till den lösning på motsägelsen som gifves af den kristna läran. Den förkunnar människan, att hon hvarken är ett djur eller en ängel, men en ängel, som håller på att födas af ett djur – en andlig tillvaro, som håller på att utvecklas från en djurisk –, och att hela vårt lif i denna värld är intet annat än denna födselsprocess“.

Jag kan icke underlåta att interfoliera, att denna förlossande lära, som Tolstoy kallar kristen, ju icke är något annat än det esoteriska innehållet i alla religioner, det första mysterium, som uppenbaras för människan, när hon söker den eviga vägen till frälsning. Tolstoy har funnit vägen i den kristna religionen, men en buddhist som träder i de gamles fotspår, kan likaväl finna den i sin religion och en hindu i sin. Detta hafva vi tack vare teosofien till fullo insett.

Tolstoy fortsätter: „Så snart människan vaknat till förnuftigt medvetande, säger henne detta medvetande, att hon åstundar sällhet; och eftersom hennes förnuftiga medvetande vaknat i hennes egen särskilda varelse, synes det henne, att hennes åstundan efter sällhet hänför sig till denna särskilda varelse. Men samma förnuftiga medvetande, som visade henne, att hon var en särskild varelse, som begärde lycka för sig själf, visar henne också, att denna hennes särskilda varelse är oförenlig med det begär efter lif och lycka, hvarmed hon förbinder den. Hon ser, att denna särskilda varelse kan äga hvarken lif eller sällhet.

„Hvari består då det sanna lifvet?“ frågar hon sig själf; och hon upptäcker, att sannt lif finnes hvarken hos henne själf eller hos de varelser som omgifva henne, utan endast uti det som åstundar sällhet. Och efter att hafva gjort denna upptäckt upphör människan att betrakta sin egen afskilda kroppsliga och dödliga varelse såsom sig själf, utan betraktar såsom sig själf det väsen, som afslöjas för henne genom hennes förnuftiga medvetande och som är oskiljaktigt från andra, andligt och därför icke dödligt. Detta utgör det nya andliga väsendets födelse i människan.

„Detta väsen som uppenbaras för människan genom hennes förnuftiga medvetande, är begäret efter sällhet, samma begär efter sällhet, som tidigare utgjorde hennes lufs ändamål, men med denna skillnad, att den forna varelsens begär efter sällhet hänförde sig till en särskild kroppslig varelse och icke var medvetet om sig själf, medan däremot det nuvarande begäret efter sällhet är medvetet om sig själf, och icke hänför sig till någonting afskildt utan tili allt som finnes till.

„Under den första perioden af förnuftets uppvaknande synes det människan, att det begär efter sällhet, hvilket hon igenkänner som sitt verkliga själf, hänför sig endast och allenast till den kropp, i hvilken det är inneslutet. Men ju klarare och mäktigare förnuftet blir, desto tydligare inser människan, så snart hon är medveten om sig själf, att hennes verkliga *själf* icke är hennes kropp (som är blottad på allt sannt lif), utan just detta begär efter sällhet – begäret efter sällhet för allt som finnes till, d. v. s. efter universell sällhet.

„Begäret efter universell sällhet är det som gifver lif åt allt som finnes till; det är det som vi kalla Gud. Sålunda är det väsen, som afslöjas för människan i hennes medvetande, det väsen, som kommer till lif, och som gifver lif åt allt som finnes till, detta väsen är Gud. Människan igenkänner Gud inom sig själf direkt genom sitt eget medvetande.

„Medvetandet uppenbarar för människan, att grundvalen för hennes lif är begäret efter universell sällhet, någonting oförklarligt och utsägligt, men på samma gång människan närmast och mest begripligt. Uppträdande i människan först såsom hennes egen djurvarelse lif, sedan såsom lifvet hos de varelser hon älskar, uppenbarar sig efter förnuftets uppvaknande sällhetsbegärets princip såsom begär efter universell sällhet. Detta begär är källan till allt lif, det är Gud; såsom det säges i Evangeliet: Gud är kärleken“.

Efter denna vackra definition på Gud eller måhända rättare sagdt på Logos, gör sig Tolstoy, alldeles som om han vore en hinduisk filosof, en fråga, som erinrar om den vedantiska spekulatjonen, fastän Tolstoy besvarar den som en praktisk västerlänning: „Medveten om Guds andliga och odelade väsen i sin särskilda kropp och seende, att samma Gud är närvarande i allt som lefver, tvingas människan att spörja sig själf, hvarför Gud, ett andligt Väsen, ett och odelbart, inneslutit sig själf uti från hvarandra afskilda kroppar och i människans egen individuella kropp. Hvarför har ett andligt och absolut(?) Väsen delat sig själf så att säga? Hvarför har det Gudomliga Varat begränsats af individualitetens och materiens betingelser? Hvarför har det odödliga blifvit inneslutet i det dödliga och förenadt därmed? Det kan icke gifvas mer än ett svar. Det finnes en högre Vilja, hvars motiv äro obegripliga för människan. Och denna högre Vilja har ställt människan och allt som existerar på den plats, där de befinna sig. Denna samma Vilja, begäret efter universell sällhet, kärleken, som för något för människan ovetbart ändamål inneslutit sig själf uti varelser afskilda från det öfriga universum, är samma Gud, som människan känner inom sig själf, och som hon ser utanför sig själf. Sålunda är Gud enligt den kristna läran den lifsande, som människan igenkänner såväl inom sig själf som uti hela världsalltet såsom begäret efter sällhet; hvilket begär samtidigt är orsaken till att detta Väsen är inneslutet och betingadt af individuelt och kroppsligt lif. Enligt den kristna läran är Gud den Fader, som enligt Evangeliet sände ut i världen sin son lik Honom själf för att där fullfölja Hans Vilja, som är sällhet åt allt som lefver.

„I den förnuftiga människan uppenbarar Gud sig såsom begäret efter allas välfärd; i den yttre världen uppenbarar Gud sig uti från hvarandra afskilda varelser, som sträfva hvar och en efter sin egen lycka. Ehuru det icke är och icke kan vara vetbart för människan, hvarför det var nödvändigt för det enda andliga Väsendet, Gud, att manifesteras sig själf i den förnuftiga människan som begäret efter universell sällhet och uti enskilda varelser såsom begäret hos hvar och en efter hans egen lycka, kan människan likafullt icke undgå att se, att båda (desså begär) äro riktade mot ett bestämdt ändamål, fullt af fröjd och uppnaeligt för människan.

„Detta ändamål afslöjas för människan genom iakttagelsen, historien och det förnuftiga tänkandet. Iakttagelsen visar henne, att allt framåtskridande i det mänskliga lifvet (så långt det är känt af oss) har bestått endast däruti, att människor och andra lefvande varelser, hvilka förut varit skilda från och fientliga mot hvarandra, blifvit mer och mer förenade och förbundna med hvarandra genom öfverenskommelse och ömsesidigt inflytande. Historien visar henne, att alla världens visa män hafva lärt, att människosläktet måste gå från afskildhet till förening, att, såsom profeterna sade, människorna måste läras af Gud, och spjut och svärd förvandlas till plogar och liar; att, såsom Kristus sade, alla skulle varda ett, såsom han var ett med Fadren. Förnuftet visar henne, att människans högsta välfärd, hvilken alla eftersträfva, endast kan vinnas genom fullkomlig förening och enighet mellan människorna. Därför – ehuru det yttersta ändamålet med världens tillvaro är fördoldt för människan – vet hon icke desto mindre hvaruti det omedelbara arbete på världens utveckling består, hvilket hon är kallad att taga del uti, nämligen ersättandet af söndring och osämja med förening och harmoni.

„Sålunda visa iakttagelsen, historien och förnuftet, att det arbete, uti hvilket människan är kallad att tage del, är Guds arbete. Och den inre drifkraften hos det andliga väsen, kärleken, som håller på att danas inom henne, manar henne att vandra i samma riktning. Den inre drifkraften hos det i människan födda andliga väsendet går endast i riktning mot kärlekens tillväxt inom henne. Denna kärlekens tillväxt, och endast den, går fullkomligt ihop med det arbete, som fullföljes i världen – ersättandet af söndring och oenighet med förening och harmoni – och som i den kristna läran kallas Guds rikes upprättande. Så att ifall man tviflade på lärans sanning, denna öfverensstämmelse mellan människans

inre åstundan och tendensen i hela världens lif skulle bestyrka den kristna definitionen på lifvet och dess mening.

„När människan födes till det nya lifvet, är hon medveten om, att uti hennes isolerade individualitet kärleken är innesluten – begäret efter sällhet och lycka icke endast för henne själf, utan för allt som lefver. Om icke denna åstundan efter universell sällhet, denna kärlek vore innesluten i en afskild varelse, så skulle den förblifva omedveten om sin egen tillvaro och alltid vara sig själf lik; men när den är innesluten inom gränserna af en afskild varelse – människan – blir den medveten om sig själf och sin hegränsning och söker nedbryta sitt fängelses skrankor. Till följd af sin egen natur söker kärleken omfatta allt som existerar. Den utvidgar sina gränser naturligen, först genom kärleken till ens egen familj – hustru og barn –, sedan genom kärleken till vänner och landsmän; men kärleken är här af icke tillfredsställd, utan söker att omfamna allt.

„Det väsentliga uti människans sanna lif i denna vitrld består just i den fortsatta utvidgningen af gränserna för kärlekens område, det nya i människan födda lifvet. Hennes uppehälle i denna världen från födelsen till döden, är intet annat än födelsen inom henne af det andliga väsendet, och denna oafbrutna födelse är det sanna lif som omtalas i den kristna läran.

„Skilluaden mellan det personliga lifvet och det sanna lifvet är denna: det personliga lifvets ändamål är att öka njutandet af det yttre lifvet och att förlänga det; men oaktadt alla människans ansträngningar uppnås aldrig detta ändamål, emedan hon hvarken har makt öfver de yttre förhållanden, som hindra njutningen, eller öfver de olika motgångar, hvilka när som helst kunna möta henne. Det sanna lifvets ändamål är däremot kärlekens utvidgande och fördjupande; och detta kan af intet hindras, ty alla yttre orsaker (sådana som våld, sjukdom, lidande, hvilka hindra förverkligandet af det personliga lifvets ändamål) samarbete uti befrämjandet af det andliga ändamålets förverkligande“.

I och genom denna framställning gifver oss Tolstoy en noggrann och riktig uppfattning om sin läras metafysiska grundval. Den är ock tillfylles för att visa oss, huru nära Tolstoy står till den teosofiska lifsuppfattningen, ja, att hans åskådning i själfva verket är identisk med teosofiens. Med rätta sade madame Blavatsky om sin landsman: „han är en af dessa få *utvalda*, som börja med intuition och sluta med *quasi*-allvetande. Det är förvandlingarna af de lägre metallerna – den *djuriska massan* – till guld och silfver, eller de vises sten, utvecklingen och manifesteringen af människans högre *jag*, som Tolstoy fullbordat“ (Valda smärre uppsatser, sid. 145).

Tolstoys metafysik är i själfva verket uppenbarelsen af en af religionens grundsanningar, läran om den mänskliga andens gudomliga ursprung och alla människors gemenskap i Gud, denna lära, som så starkt betonas af den modärna teosofien, och som Tolstoy förkunnar på grund af sin egen personliga erfarenhet. Man väntar i hvarje ögonblick, att han skall taga steget ut till nästa stora grundsanning och förkunna läran om människoandens periodiska förkroppsligande, läran om återfödelsen eller reinkarnationen. Man blir emellertid sviken i sin väntan, ty Tolstoy, som är en sann andlig lärare och endast predikar det han själf vet vara faktum, har ännu icke nått den punkt i utvecklingen, där minnet af egna föregående vaknar. Han frågar sig visserligen i slutet af boken, om det gudomliga väsendet i människan, hvilket är och därför alltid funnits och alltid skall finnas till, om det skall fortleva efter döden i en särskild form och om möjligen den ökade kärleken skall frambringa en ny sammanhopning af materiella partiklar, men tillsvidare är han förvissad endast om en sak: den, att människan genom döden återvänder dit därifrån hon kommit; och då nu detta ursprung veterligen är förnuft och kärlek, så kan hon med glad tillförsikt vandra den öfvergång till mötes, som väntar henne.

Emellertid tyckes en aning om rätta förhållander, en intuitiv ljusglimt hafva upplyst den store tänkarens medvetande. Han säger på ett annat ställe i sitt arbete:

„Man kan föreställa sig, att det, som nu utgör vår kropp, denna skenbarligen afskilda varelse, som älskas af oss mer än allt annat, vid någon period af vårt förgångna lägre lif utgjorde endast en sammanhopning af älskade föremål, som kärleken förenade till ett, så att vi i detta lif känna det som vårt eget själf, och att på samma vis vår nuvarande kärlek för det, som är oss tillgängligt, i ett kommande lif kanske skall förena alla dessa föremål uti en enda varelse, som är oss lika nära som vår kropp nu. (I min Faders hus äro *många* boningar)“.

Denna lucida tanke är i själfva verket en omskrifning af återfödelsebegreppet, sådant detta framställles i den esoteriska läran. Det är icke att undra öfver, om Tolstoy anser den populära uppfattningen af reinkarnationen eller „själavandringen“ såsom visserligen „mindre grof“ än kyrkans föreställning om himlar och helveten, men dock såsom bibehållande begreppet om en personlig, afskild fortvaro, då han antagligen icke fått kunskap om den esoteriska förklaringen på odödlighetens hemlighet. Men om han skulle tänka ut sin egen ofvan citerade genialiska tanke, så skulle han komma den esoteriska läran mycket nära.

Den esoteriska läran är nämligen denna:

För människan finnes intet annat till, än det som under form af tankar, känslor och förmimmelser inträngt i hennes medvetande. Af dessa tankar etc. bibehållas i hennes medvetande de, till hvilka hon känner sig dragen, hvilka hon älskar. Människans verkliga hem är den värld, där de tankar etc. som hon älskar, äro lefvande verkligheter. Hon själf såsom ett centrum af medvetande dör aldrig, men den värld, i hvilken hon lefver, dör ifrån henne, utvidgas och förstoras. När människan, det andliga medvetenhetscentret, förkroppsligas, försiggår just en sådan ansamling, som Tolstoy beskriver, af de föremål hon älskar, d. v. s. alla de tankar, känslor o. s. v., dem anden i sin inre värld känner sig dragen till, söka sig uttryck i den jordiska personligheten, samtidigt med att denna återverkar på anden genom att erbjuda den tillfällen till utvidgning af medvetandet eller kärleken till det existerande.

Reinkarnationen är följaktligen icke ett bibehållande af personlighetens afskildhet, en själavandring i den profana betydelsen, ty personligheten är en annan vid hvarje inkarnation; utan det är det andliga väsendet, om hvars fortbestånd och odödlighet Tolstoy själf är öfvertygad, som upprepade gånger ikläder sig köttets klädnad för att bereda sig möjlighet till den själfutveckling, som Tolstoy kallar kärlekens tillväxt. När en människa hunnit det evolutionsstadium, att hon likt Tolstoy blifvit medveten om det universella sällhetsbegäret såsom sitt verkliga själf, då har hon inträdt på den väg, där hennes medvetande efterhand vidgar sig i allt vidare och vidare kretsar, tills hon slutligen – en sann Mästare – bär i sitt hjärta hela den lefvande naturen och i sin tanke hela mänsklighetens medvetande.

(Forts.)

Teosofien i Tolstoys lära.

Af Pekka Ervast.

(Forts. fr. sid. 15).

Vi vilja nu öfvergå till lärans etiska innehåll, hvaråt Tolstoy ägnar de följande sex afdelningarna i sin bok, och vi skola äfven härvidlag finna, att hans ställning teoretiskt är densamma som teosofiens.

Etiken är i Tolstoys lära liksom i teosofien oskiljaktig från metafysiken, ty den är icke, såsom fallet är t. ex. i den kyrkliga dogmatiken, en samling positiva och negativa förhållningsregler, en massa bud börjande med „du skall“, och utan annan motivering än detta „du skall“, utan den är en praktisk omskrifning af den metafysiska sanningen. Eftersom nu människans sanna lif består i det andliga väsendets i henne födsloprocess och denna process är en expansion i det oändliga af medvetandet om och kärleken till allt lefvande, en fullkomning i andligt lif, så kan ej häller etiken, eller läran om huru lifvet skall lefvas, äga mer än ett positivt bud: lef så, att det andliga i dig må utvecklas. Detta är moderbudet till alla andre sederegler.

Vi erinra oss Tolstoys ord, att människan är en ängel, som håller på att födas ur ett djur. Hennes andliga lif är en ständig utveckling, icke ett stillastående. Det är aldrig ett fullt förverkligande af alla andens möjligheter, utan alltid ett växande förverkligande. Och hvarför? Därför att djuret hindrar ängels framträdande, och djuret måste besegras.

„Grundvalen för människans sanna lif är begäret efter universell sällhet“, säger Tolstoy. „Eftersom kärleken i människan är innesluten inom en från andra afskild varelses gränser, söker den naturligen att utvidga dessa gränser. Det är därför ingalunda nödvändigt för människan att göra någonting för att åvägbringa en manifestation af kärleken, ty denna söker till följd af sin egen natur att uppenbara sig, utan människan behöfver endast undanrödja de hinder, som ställa sig i dess väga – dessa hinder, som hafva sin rot hos djuret i människan, och som lifnära sig af hennes materialla kropp, hvilken skiljer henne från andra varelser.

Hvilka äro då dessa hinder? Och huru skola de öfvervinnas? Vi se, att etiken följdriktigt delar sig i tvänne afdelningar: den första är läran om hindren för den andliga utvecklingen, den andra är läran om dessas undanrödjande.

Hindren, lär oss Tolstoy, äro af trenne slag: synderna, snarorna och det religiösa bedrägeriet; synderna locka djuret i oss, snarorna fånga vårt förstånd, och det religiösa bedrägeriet tystar ned förnuftets röst.

Fastän människan vaknat upp till det andliga lifvet – och vi böra fästa denna punkt i minnet, ty för andra gäller icke det andliga lifvets etik –, kan hon tillföljd af sin egen djuriska natur begå handlingar, som äro stridande mot hennes andliga natur, och dessa handlingar kallas *synder*. Tolstoy ger härvidlag samma definition på synden som teosofien. Det finnes intet i sig själft ondt, det är beroende på människans utvecklingsgrad, om hon syndar eller om hon blott handlar i öfverensstämmelse med sin innersta natur. Så länge människan tror, säger Tolstoy, att hennes lifs ändamål är hennes egen personliga lycka (och det göra alla i barndomen), så länge följer hon den enda Guds vilja hon känner till.

Men det är icke synderna ensamt, som människan har att kämpa emot. De syndiga böjelserna gå i arf och en hel mänsklighets lägre natur tjänar den gyllene kalfven. Är det då underligt, om ett så allmänt faktum blifvit godkänt af förståndet, och om detta förstånd, som så gärna tjänar själviska ändamål, funnit upp en mängd intellektuella snaror, som rättfärdiga de onda böjelserna, ja, t. o. m. satt dessa snaror i system och gjort af dem en religion, som inplantas i det uppväxande släktet och förmörkar dess ursprungliga förstånd, äfven där det kunde låta sig upplysas af det högre förnuftet?

„Det är sålunda det religiösa bedrägeriet, som är grunden till alla mänsklighetens synder och olyckor“, säger Tolstoy, „ty ingen människa, hvars förstånd icke är sålunda förvrängdt, ken förblifva blind för de intellektuella snarornas falskhet“. Han intager härigenom samma ståndpunkt som teosofien, hvars kända motto lyder: det gifves ingen religion högre än sanningen, och som inskräper hos sina lärjungar, att det mänskliga förnuftet är till icke för att förmörkas, utan för att upplysas, att aldrig en blind tro, utan endast kunskapen kan frälsa människan.

Vi skola nu skrifa till en närmare redogörelse för de trenne slag af ondt, som tillbakahålla människoandens fria utveckling, och börja med att anföra Tolstoys indelning af synderna.

„Det gifves sex synder eller hinder för kärlekens uppenbarelse i människan:

a) *Sinnlighetens synd*, som består däri, att människan gör sig en njutning af tillfredsställandet af sina behof (äter och dricker för att njuta, kläder sig för att se grann ut och bor stort för att omge sig med lyx och bekvämlighet).

b) *Lättjans synd*, som består däri, att människan gör sig fri från det nödvändiga arbetet för tillfredsställandet af sina behof.

c) *Girighetens synd*, som består däri, att människan skaffar sig makt att tillfredsställa sina behof i framtiden (anser sig hafva uteslutande rätt till de ägodelar hon samlat, så att hon låter sina medmänniskor lida brist).

d) *Ärelystnadens synd*, som består däri, att människan underkufvar sina medskapade varelser under sin vilja (bibehåller i egoistiska syften eller sträfvar efter makt öfver sina medmänniskor – allt under kamp).

e) *Den sexuella synden*, som består däri, att människan bereder sig njutning genom könsinstinkten.

f) *Berusningens synd*, som består däri, att människan på konstgjord väg uppeggar sina fysiska och mentala förmögenheter.

Som denna indelning är tydlig nog, vill jag endast taga till tals den andra synden, lättjans synd. Det heter om den:

„Likt djuren måste människan använda sin styrka, och denna styrka riktas naturligen på anskaffandet af de ting som äro nödvändiga för tillfredsställandet af hennes behof. Efter sålunda utfördt arbete söker människan liksom djuren hvila . . . och i denna naturliga hvila finner hon välbehag. Men när hennes förnuft vaknat, skiljer hon arbetet från hvilan, och finnande hvilan angenämare än arbetet, söker hon förlänga den förra och förminska det senare, i det hon tvingar andra genom kraften af sin klokhet att tillgodose hennes behof“.

Människan frigör sig ifrån det kroppsliga arbetet och lägger det på andras skuldror, njutande frukterna af deras arbete för sin utkomst. Härigenom lägger hon hinder i vägen för sin egen sanna välfärd och sin andliga naturs genombrott, ty den begär, att hon skall tjäna andra, och om hon fortsätter därmed, sedan hon vaknat till andligt medvetande, begår hon lättjans synd.

Här äro vi nu vid den ömma punkten i Tolstoys etik: det kroppsliga arbetet, hvars åsidosättande är en af de sex synderna. Den som trängt till kärnan af Tolstoys lära, måste här, icke utan förvåning och ett visst intresse, fråga sig, huru Tolstoy, som i öfrigt med en sådan klarhet och kunskap drager upp konturerna af det andliga lifvet, härvidlag begår en så i ögonen fallande inkonsekvens.

„Voren I blinde, hadn I ej synd; nu sägen I: vi se; därför blifver eder synd“, sade Jesus (Joh. ev. IX: 41). På samma sätt medger Tolstoy, att „synden“ uppträder först med det andliga medvetandet, när människan redan i sitt förnuft ser, att något är orätt, men likafullt ger vika för köttets frestelse. Hans egen lära dömer därför icke handlingen som sådan, utan det mänskliga motivet. Ingen torde t. ex. förneka, att den samhällsmedlem socialt sedt är en parasit, som utan att själf göra nytta hvarken i ett eller annat afseende lefver t. ex. på ärfda kapitaler och sålunda njuter frukterna af andras arbete, kanhända därtill belönande sina medmänniskor med högfärdens oförnuftiga känslolösbet; men från religiös ståndpunkt kan ingen döma honom, ifall han icke dömer sig själf genom att inse, att han syndar. Endast i detta senare fall dömer honom också Tolstoys lära, då är för honom enda vägen till frälsning, att han ändrar sitt lif och börjar göra något för sina medmänniskor. Längre går icke läran i sina fordringar. Den tillropar människan: „vak upp till det andliga lifvet! låt drifkraften i ditt lif förvandlas

från själfvisk till osjälfvisk. Du har hittills lefvat för din persons och din familjs lycka, lef hädanefter för allas väl“. Mera kan läran icke säga. Den måste öfverlämna åt hvar enskild människa att själf afgöra, huru hon skall stappla fram i lifvet. Och det är märkvärdigt, hvilken god ledstjärna människan i detta fall har i sitt eget uppväckta andliga medvetande, i hjärtats och förnuftets dubbelljus!

Jag tror ej, att Tolstoy själf ens kan förneka, att människan äger förmåga at göra sin omgifning nytta äfven på annat sätt än uteslutande genom kroppsligt arbete. Kulturen kan dock icke vara alldeles utan värde äfven för en aldrig så inbiten „tolstoyan“. Jag behöfver icke upprepa den gamla invändningen, att våra stora konstvärk, världens snilleskapelser, aldrig skulle sett dagen, ifall alla mämliskor endast tänkt på sina kroppsliga behof. Och kulturen har minsann icke kommit till genom lättingar. Tolstoy begår ett grymt misstag, om han låter paskina något sådant. Det är nog, att vi erinra oss ett enda dräpande faktum: att kroppsligt arbete aldrig fordrar den uppmärksamhet, den koncentration, den själsansträngning, den viljestyrka som ett produktivt andligt arbete. Med andra ord: en kroppsligt arbetande människa kan aldrig förbruka så mycken lifskraft, vara så flitig, som en kulturarbetare.

Men hvarför har då Tolstoy ställt upp det kroppsliga arbetet såsom idealet för den andliga människans lif, hvarför har han gjort detta, utan att konsekvensen af hans lära skulle fordrat det? Ack, det förefaller mig som om svaret på denna fråga icke vore så aflägsset, att man icke kunde nå det.

För det första är Tolstoy själf ett stort och därför ett ödmjukt snille. Hans lysande gåfvor förtaga icke skärpan af hans andliga blick, de öka den. Den allt öfverväldigande känslan hos honom är den, att människorna, dessa människor, som lida och fröjdas omkring honom, äro hans bröder, söner af samma Fader, som Den han förnimmer i sitt inre, och som sändt honom i världen till att tjäna dem. Och han frågar sig: hvad har jag gjort för dessa mina bröder? Huru mycket jag än arbetat i mitt lif, hvad har jag gjort för mina bröder? Har jag icke alltid tänkt på mig själf, på min lycka, på min ära, på min framgång? Och denna första känsla blir honom så öfverväldigande, så tung, att han aldrig kan glömma den: mitt lif har förspillts. Huru mycket bättre hade det icke varit om jag — äfven om jag aldrig gjort något godt — håller aldrig gjort något ondt, aldrig för mina nöjen och förlustelser tillgodogjort mig frukterna af andras möda och tårar, utan själf som en ärlig man med mina starka och seniga armar skaffat mig och min familj mitt lifsuppehälle på det sätt naturen anvisat åt människan?

Det är denna känsla, som färgat hela Tolstoys åskådning.

Och till den sällade sig en iakttagelse af förhållandena omkring honom.

Vid sidan af den kroppsligt arbetande klassen, som trälade dagen i ända, som utförde ett outhärligt arbete och utan tvifvel gjorde nytta för sig i världen, såg han en privilegierad herremannaklass, som utifrån betraktad lefde på den andras bekostnad, på dess arbete. Men denna herremannaklass hade väl sitt eget arbete, den tjänade ju kulturen? Jo visst, men på hvilket sätt? Därigenom, att dessa kulturens väktare förnötte sin tid i öfverflöd, i nöjen och njutningar — ofta af det mest djuriska slag —, därigenom att dessa domare och advokater nekade sina trälände bröder den enklaste rättvisa, därigenom att dessa tjänstemän och byråkrater endast tänkte på sin egen fördel och aldrig på samhällets bästa, därigenom att dessa generaler och fältherrar skilde arbetarne från hustrur och barn för att jaga dem ut emot andra på samma vis isolerade människor och tvinga dem att mörda hvarandra, därigenom, att dessa aflönade präster i Guds och religionens namn lärde sina bröder och de små barnen de gröfsta vidskepelser o. s. v.

Tolstoy såg omkring sig dessa förhållanden, hans fantasi ställde dem i sin egenartade bjärta belysning, och han förlorade tron på det modärna samhället och den modärna kulturen. Alla styras af själfviskheten, och klokheten har kommit till hjälp. Den ene gör sig till den andres kierre tack vare sin större slughet. Detta är onaturligt, detta är orättvist. Hällre må alla vara hvarandras jämlikar och arbeta i jorden.

Det var ett ädelt hjärtas naturliga revolt. För det onda det varnade, glömde det det goda kulturen fört med sig. Och vi skola aldrig glömma att hjärtat klappade i bröstet på en ryss. Han såg mera ondt än vi andra se.

Men vi, som tro på kulturens makt, vi som icke äro blinda för det faktum, att det är tack vare civilisationen som redan det rent yttre lifvet är i våra dagar rikare, skönare, ädlare än det var, när människorna lefde som djur — för att icke alls tala om konsten, vetenskapen, litteraturen, d. v. s. det

intellektuella och andliga lifvet, vi böra likafullt lyssna till den ryske tänkarens paradoxer och lära oss att tänka äfven öfver vår sociala ställning, att ransaka vårt samvete och aldrig glömma, att lifvet har en uppgift i allvar.

Det gifves elände i världen, och grufligt mycket elände. Att största delen af detta elände har sin rot i våra samhällens närvarande organisation, är uppenbart. Intet under, att socialister, kommunister och anarkister ropa ve och förbannelse öfver det rådande systemet.

Felet ligger dock icke däri, såsom Tolstoy tror, att en del människor arbeta i jorden, medan en annan del utför det intellektuella och andliga arbetet och har makten i sina händer; felet ligger däri, att makten kan råka i deras händer, som icke äro förmögna af dess rätta bruk, samt däri, att den s. k. öfverklassen icke alltid uppfattar sin egen ställning gentemot folket, sina privilegier, sina plikter och sitt ansvar. Vi hafva nått en kritisk punkt, där den gamla värdeämningen, som gaf makten och rätten i de starkes och sluges händer, icke längre håller sträck inför vårt moraliska medvetande; vi hafva insett, att en ny värdeämning måste träda i gällande kraft: makten och rätten skola råka i de intelligentes och godes, i de vises händer, i deras, som kunna uppfostra och leda sina yngre bröder. Det moraliskt berättigade i människornas olika ställning ligger däri, att de ena kunde och borde vara de andras uppfostrare. Äro icke snillena till för att föra kulturen framåt, d. v. s. uppfostra mänskligheten?

Det nya samhället skall uppbyggas på grundvalen af denna idé.

Ack, hvar äro dessa menniskor? Hvar äro dessa andligen utvecklade lärare, dessa upplyste statsmän, dessa vise monarker? Hvar finnes denna redbara, pliktmedvetna ämbetsmannakår? Lär folken att längta efter dem, och de skola framträda! Mänskligheten är icke så dålig, som den ser ut. Den gömmer på mycket guld i sina hjärteschakt.

Detta är lösningen på problemet. Såsom Tolstoy själf säger: blott vi tjäna hvarandra, begå vi ej lättjans synd.

Det andra slag af ondt, som hindrar människoandens fria utveckling och som fördröjer människans kamp mot de sex synderna, äro de intellektuella snaror som förståndet uppfunnit och af hvilka Tolstoy räknar fem.

Den första af dessa är den *personliga* eller förberedelsens snara, som lockar människan, sedan hon nått andligt medvetande, att för hvarjehanda orsakers skull uppskjuta till framtiden lefvandet af det andliga lifvet, då däremot samvetet säger: nu är den behagliga tiden, nu, när jag ser sanningen, ser, hvarför jag är till, nu måste jag göra det uppriktiga beslutet att genast taga upp kampen mot synderna.

Den andra är *familjesnaran*, som lockar människor, isynnerhet kvinnor, att i namn af kärleken till sina egna frigöra sig ifrån fordringarna på rättvisa gentemot främmande, ja, t. o. m. att begå de största grymbeter mot andra för sina egna barns välfärds skull. Alla människor äro bröder, och mot ingen får orätt begås, säger samvetet.

Den tredje är *arbetets* snara, som lockar människan att för egen fördels skull hålla på med ett onyttigt, t. o. m. skadligt arbete, såsom frambringandet af rusdrycker, i stället för att samvetet begär af henne, att hon skall utöfva en god och nyttig verksamhet.

Den fjärde snaran är *kamratskapets* och består däri, att folk, som slutit sig samman i föreningar, såsom föreningar af elever i uppfostringsanstalter, föreningar af arbetare, soldater, vetenskapsmän, präster, konuDgar, nationer, lockas att tro, att trohet emot reglerna inom dylika föreningar och samfund är mera bindande än trohet emot samvetets bud angående deras förhållande till utanför stående människor.

Den femte och sista snaran är *statens*, som lockar människorna att tro, att de måste med all makt uppehålla den sociala organisation, i hvilken de lefva, och hvilken likt allt annat på denna jord förvandlas jämsides med utvecklingen af mänsklighetens medvetande. I statens namn begås de gröfsta orättfärdigheter i stort, såsom afrättningar och krig, och de grymmaste brott emot massorna, såsom slafveriet i går och frantagandet af jorden från de arbetande i dag. Människorna skulle omöjligt vara i stånd till dessa orättfärdigheter, därest de icke uppfunnit vissa kombinationer – det statsliga maskineriet – hvarigenom ansvarigheten är så fördelad, att ingen känner dess tyngd.

Följden af att människan ger vika för dessa intellektuella snaror är den, att hennes moraliska kraft försvagas och hennes förmåga att motstå synden i väsentlig grad undergräfvades. „Hon hänger sig det

ena ögonblicket åt tjänandet af Gud och finner däri sin lycka, och vänder i det nästa åter till det personliga lifvet, söker sin särskilda varelses välfärd, och syndar“.

(Forts.)

(Teosofisk Tidskrift 1902, Andra häftet, Februari 1902, s. 25-33.)

Teosofien i Tolstoys lära.

Af Pekka Ervast.

(Forts. fr. sid. 33).

Det tredje slaget af ondt är det religiösa bedrägeriet. Om detta säger Tolstoy – och det är sannerligen som om man skulle höra en teosof sådan som H. P. Blavatsky tala:

„Det religiösa bedrägeriet består däri, att människor af en generation inskräpa i den följande genom särskilda konstgjorda medel en uppfattning af livvets mening, som icke är grundad på förnuft, utan på blind tro. Det religiösa bedrägeriets kvintessens är den afsiktliga sammanblandningen af tro och lättrogenhet, och den enas ersättande af den andra. Det påstås, att människan icke kan lefva och tänka utan tro – hvilket är fullkomligt sannt; men i stället för att förkunna tron – d. ä. erkännandet att där gifves något, af hvilket man kan vara medveten utan att vara i stånd att definiera det genom förnuftet, såsom Gud, anden, det goda – predikar man tilltron till att där existerar en Gud i en viss form, i tre personer, som vid en bestämd tidpunkt skapade världen, och som på bestämda tider och platser uppenbarat vissa saker genom särskilda profeter“.

„Det religiösa bedrägeriet har sin uppkomst däri, att det sida vid sida med människor, som framhålla de mest utvecklade uttrycken för sanningen och söka lefva därefter, alltid gifves människor i världen, som vid makthålla en utlevnad och numer onödigt uppfattning af sanningen och den därpå grundade lefnadsordningen.

„Sanningen behöfver intet yttre bestyrkande, emedan den fritt mottages af den, till hvilka den öfverbringas; men lögnen erfordrar särskilda metoder, hvarigenom den kan meddelas människorna och adopteras af dem; och metoderna att nå detta resultat hafva alltid varit desamma.

„Den första eller *sanningens misstolkande* består däri, att man icke endast ordagrannt erkänner sanningen af den uppenbarelse, som af senaste lärare delgifvits mänskligheten, utan också erkänner läraren själf såsom en helig, öfvernaturlig person – förgudande honom och tilläggande honom utförandet af särskilda underverk –, på samma gång man döljer själfva kärnan af den uppenbarade sanningen, så att den, i stället att fördöma den tidigare liffsuppfattningen och lefnadssättet, tvärtom bekräftar dessa.

„En dylik vantolkning af sanningen och förgudning af dess förkunnare har praktiserats inom alla folk, när en ny religiös lära sett dagen. På detta sätt förvrängdes Moses' och de judiska profeternas lära. Och för denna samma misstolkning förebrådde Kristus fariséerna, när han sade, att de sutto på Moses' stol och, underlåtande att själfva inträda uti Guds rike, hindrade dem, som voro färdiga at göra det. Buddhas, Laotses och Zoroasters läror blefvo på samma sätt misstydda; samma öde mötte den kristna läran på Konstantins tid, när hedniska tempel och gudomligheter förvandlades till kristna, och mohammedanismen stoa upp för att motarbeta en pseudokristen polyteism blott för att själf inom kort falla offer för samma vantolkning.

„Den andra metoden eller *tron på det öfvernaturliga* består däri, att man försäkrar människorna, att det är ett syndigt högmod att under sökandet efter sanningen använda det förnuft, som gifvits dem af Gud, och att det finns en annan och mycket säkrare väg att nå sanningen; denna består i de uppenbarelsen, som Gud meddelat utvalda människor, och hvilkas tillförlitlighet antages blifva bekräftad af vissa tecken och under, som åtfölja dem. Människan läres att tro icke på förnuftet, utan på underverket, d. v. s. det som är stridande mot förnuftet“.

Jag tillåter mig en liten parentes. Tolstoy har fullkomligt rätt, när han i detta sammanhang fråntar s. k. underverk all betydelse. Alla andliga lärare äro ense derom, att människan icke bör tro annat än det hon begriper. Det är däremot en helt annan sak, att det gifves naturlagar och krafter, som ännu äro föga kända, men som en gång utforskade skola upplösa alla skenbara underverk i mycket naturliga

„ockulta fenomen“. Vi måste därför akta oss för att falla i den andra ytterligheten, d. v. s. en ovetenskaplig otro.

„Den tredje metoden eller *ypprättandet af medlare mellan Gud och människor* består däri, att man försäkrar människorna, att de icke kunna äga det direkta sambandet med Gud, som hvarje människa förnimmer (och som gjordes särskildt klart af Kristus, när han förkunnade människan såsom Guds son), utan att i och för umgänget mellan människa och Gud en eller flere medlare äro nödvändiga. I denna medlande ställning placeras profeter, helgon, kyrkan, den heliga skrift, eremiter, dervischer, Llamaer, Buddhaer, (Kristus'ar) och prästerskap af alla slag . . . Endast genom att tro på dessa medlare kan människan nå sanningen.

„Den fjärde metoden eller *utöfvandet af ett (hypnotiskt) inflytande pa människans sinnen* består däri, att man kallar samman en massa folk under förevändning, att man skall utföra vissa handlingar, som fordras af Gud – såsom böner, sakrament, offer – och att man, efter att hafva underkastat dessa människor vissa förfäande inflytanden, inskräper hos dem lögn under sanningens förklädnad. Folk hypnotiseras af det sköna och storartade i tämplarna, af det ståtliga i ornament, kärler och skrudar, af det konstgjorda ljusets strålände sken, af sångens och orgelns ljud, af rökelse, messor, processioner; och medan de befinna sig under tjuskraften af dessa trollmedel gör man ett försök att inpräglade i deras själar en lögn framställd som sanning.

„Den femte metoden är den grymmaste af alla: den består i *barnens uppfostrande uti en falsk tro*; den innehålls i de svar man gifver barnet på dess frågor angående denna värld och dess eget jag och förhållandet dem emellan. Barnet spörjer äldre människor, hvilka lefvat längre och varis i tillfälle att tillägna sig tidigare släktleds kunskap; men det får till svar, icke det som dessa äldre själfva tänka och veta, utan sådant som lärdes af människor för tusental år sedan, och som icke numera är eller kan vara trodt af någon fullvuxen person. I stället för den oundgängliga andliga föda, barnet begär, erhåller det ett gift, som är förstörande för dess andliga hälsa, och från hvars verkningar det skall kosta barnet den största ansträngning och det intensivaste lidande att återhämta sig.

„Ett barn vaknar till medvetet lif med en klar, oförvillad uppfattning, medvetet i djupet af dess själ – ehuru sväfvande – om lifvets sanning, d. v. s. om dess egen ställning och plikt, och färdigt att mottaga den. (Den mänskliga själen är af naturen krister enligt den gamle kyrkofadern Tertullianus). Detta barn frågar sina mera erfarna föräldrar eller lärare: hvad är lifvet? hvilket är mitt förhållande till världen och dess upphof? Och fadern eller läraren ger icke barnet den lilla men säkra kunskap om lifvets mening, som han själf inhämtat, utan försäkrar med öfvertygelse barnet om sådant, som han i djupet af sin själ anser för lögn. Om han är en jude, så förtäljer han, att Gud skapade världen på sex dagar och uppenbarade hela sanningen åt Moses genom att skriva med sitt finger på en sten, att eder måste hållas, att sabbaten skall helgas, att omskärelsen skall iakttagas o. s. v. Om han är en ortodox grek, en katolik eller en protestantisk krister, så säger han, att Kristus, den andra personen, skapade världen och nedsteg på jorden för at försona Adams synd med sitt eget blod o. s. v.; om han är en mohammedan, försäkrar han, att Mohammed besökte den sjunde himmeln och där lärde lagen, enligt hvilken en femfaldig bön och en pilgrimsfärd till Mekka förskaffa människan paradiset i det tillkommande lifvet . . .

„På detta sätt behandlar man oskyldiga, tillitsfulla barn vid en ålder, då intrycken blifva så djupa, att de aldrig senare fullkomligt kunne utplånas“.

Vi hafva nu genomgått den afdelning af etiken, som behandla hindren för den andliga utvecklingen, och det återstår oss att höra hvad Tolstoy förkunnar om sättet att öfvervinna dem. Han talar vidlyftigt om sättet att öfvervinna dem. Han talar vidlyftigt om sättet att undfly det religiösa bedrägeriet, om frigörelsen från snarorna och om kampen mot synderna; jag vill dock begränsa mig till att endast i korthet angifva hans ståndpunkt.

Såsom redan tidigare nämndes, är Tolstoy fullt ense med teosofien däruti, att det första människan behöfver är upplysning i de religiösa frågorna. Förrän hon kan taga upp kampen mot snarorna och synderna, måste hon förstå och minnas, att det enda verktyg hon äger för ernåendet af kunskap är förnuftet, att hon endast genom sitt förnuft kan bli upplyst om sanningen, att ingen människa faktiskt kan tro på något annat än sitt eget förnuft. Och detta förnuft skall säga henne alltid och allestädes, när

hon frågar: är det rätt att älska människorna, förlåta dem deras missgärningar och vara barmhärtig? – ja, det är rätt.

Och när hon så frigjort sig ifrån det religiösa bedrägeriet, så skall hon för att undvika snarorna framför allt akta sig för att ljuga, isynnerhet inför sig själf; hon får icke dölja för sig motiven till sina handlingar, och hon får icke rättfärdiga inför sig sina synder. Hon måste lära känna sitt eget jag och icke frukta för att se sina brister rakt i ögonen.

Efter att sålunda hafva frigjort sig ifrån de snaror förståndet lägger ut, skall hon för att med framgång sträfva mot sina syndiga vanor och mot det onda i sin natur, tydligt klargöra för sig och begripa de följder synderna medföra, att de icke fylla det ändamål, för hvars skull de begås, och att de i stället för att öka totalt undergräfvat t. o. m. människans personliga lycka. Vidare måste hon förstå och veta, i hvilken ordning hon skall strida mot synderna, eller rättare hvilken synd hon först skall ägna en särskild uppmärksamhet, ty kampen mot synden är en kamp mot alla synder på en gång. Sålunda är berusningens synd den hon först måste frigöra sig ifrån, därefter kommer lättjan, vidare sinnligheten, girigheten och slutligen äre- och maktlystnaden; kampen mot dessa hjälper henne hela tiden uti kampen mot den sexuella synden.

Men det gifves ännu ett medel, det allra viktigaste, som hjälper människan under hennes frälsningsarbete, och Tolstoy ägnar detta särskilda medel de sista sidorna i sin lilla bok.

Detta medel är bönen.

Liksom för att i en apoteos bevisa, huru nära han står teosofien, d. v. s. tidsåldrarnas erfarenhet i det andliga lifvets mysterier, säger Tolstoy om bönen:

„Det gifves ett kraftigt medel för människan att allt tydligare lära känna sig själf och minnas hvem hon är. Detta medel är bönen“.

Bönen är af två slag: tillfällig och beständig.

„Det är genom den tillfälliga bönen som människan i sina bästa ögonblick abstraherar sig ifrån allt världsligt inflytande och uppkallar inom sig det klaraste medvetande om Gud och om sitt förhållande till Gud . . .

„Sådana ögonblick, som erfaras af alla, framkallas stundom genom lidande eller dödens annalkande och komma stundom utan yttre anledning. Människan bör uppskatta dem som sin dyrbaraste gåfva och använda dem till allt större upplysning af sitt medvetande; ty det är endast i dessa ögonblick vårt framåtskridande och vårt närmande till Gud förverkligas.

„En sådan bön erfordrar hvarken möten eller yttre inflytelser, utan blott fullkomlig ensamhet och frihet från all störning.

„Denna bön höjer människan från ett lägre till ett högre lifsplan – från det djuriska till det mänskliga och från det mänskliga till det gedomliga . . . Det är endast tack vare en sådan bön människan lär känna sitt sanna själf, sin gudomliga natur – på samma gång som dennas gränser“.

Är icke detta det, som vi teosofier kalla kontemplation? Och hör, hvad Tolstoy säger om den beständiga bönen:

„Den beständiga bönen består däri, att människan i hvarje ögonblick af sitt lif, under alla sina handlingar erinrar sig, hvad som utgör hennes sanna lif och lycka . . . att hon beständigt är medveten om Guds närvaro“. Hvad är detta annat än den koncentration, som först utförs under någon viss stund på dagen slutligen öfvergår till ett ständigt tillstånd af meditation, där människan är medveten om sin andliga natur och där det låga förlorat sin dragningskraft på henne? – –

Vi hafva hört tillräckligt för att inse, att Leo Tolstoy är en af vår mänsklighets andliga lärare „med Guds nåde“. – Jag hoppas, att om någon bland oss icke förut uppfattat Tolstoy så, som han rättvisligen bör uppfattas, han nu på grund af det ljus, i hvilken Tolstoys egen lära ställer hela hans verksamhet som reformator, måtte inse, att Tolstoy, rätt fattad, är en af de ofta förbisedda vänner, teosofien äger i i vår tid. Han är ingen samhällsreformator i vulgär betydelse; han har icke upptäckt några nya, märkvärdiga sanningar. Hans teori om det kroppsliga arbetet är af underordnad betydelse och hör till det förgängliga och personliga i hans lära – ja, må gärna räknas till hans misstag. Men hvilka misstag han än månne begå – och ho är den, som aldrig far vill? – så hör han dock till dem som lyftat en flik af sanningens

slöja, och som för andra kunna visa den väg, de själfva vandrat. Han har fått blicka in i det andliga lifvets gudarike, och han förkunnar samma sanning, som utgjort kärnan i alla religioner, den uråldriga visdomens lära om människans utveckling mot den gudomliga fullkomligheten. Full af hänförelse och allvar ropar han ut till en värld fången i villfarelse: stanna och lyss! förnimmer du ej det gudomliga i tillvaron?

Ja, det är allvaret hos honom som tjsar. Långtifrån att beklaga, att han icke längre är endast den världsberömda romanförfattaren Tolstoy, utropar jag: hvilken vinning för vårt tidevarfs vacklande tro är icke detta ryska snille! Det är en profet utan lögn och skrymteri, en filosof, hvars inflytande är så omfattande, att den allmänna askådningen tager intryck af hans tänkesätt, en lärjunge till de stora Mästarne, så full af uppriktighet, patos och sanningsträngtan, att själar i alla länder böja knä för honom i beundran och vördnad.

Efterskrift.

Att jag i föregående artikel riktigt tolkat Tolstoys andliga ståndpunkt och hans eget förhållande till de läror han i tal, skrift och lif ger uttryck åt, torde bäst framgå af följande utdrag ur tvänne „bref till en vän“, som jaa hämtat ur en liten engelsk broschyr „Letters to friends on the personal christian life by Leo Tolstoy. The free age press, Maldon, Essex, 1900“.

Ur första brevet:

„Hvad man än gör och huru man än handlar, är dock en sak nödvändig för Gud, för människan och för en själf – och det är att hafva ett hjärta fritt från dömande, förakt, förargelse, ironi och bitterhet gentemot människorna. Och må djäfvulen taga alit detta kroppsarbete, om det aflägsnar ens hjärta från människorna i stället för att draga en närmare till dem; bättre vore då att lik buddhisten gå omkring tiggande med en skål“.

Andra brevet:

„ – – För att lefva är det absolut nödvändigt att göra framsteg i ett arbete på hvilket det icke finnes någon ände och vid hvars fullföljande det icke gifves några hinder. Och blott ett enda sådant arbete finnes det: fullkomning i kärlek. Kroppsarbete under vissa förhållanden är endast *i några fall* en följd af kärleken. Dylikt arbete jämte begränsade ekonomiska förhållanden utgöra resultaten af och därför bevisen för det sanna lifvet; frånvaron af arbete och en hög, ekonomiskt säkerställd position framhäfva människans brist på uppriktighet och sanningsfullhet äfvensom hennes svaghet. Motsatsen äger därför en negativ, men ingen positiv betydelse.

Dyrkan af arbetet är en farlig förvillelse och en mycket vanlig.

Bönen såsom följd af ens längtan till Gud är den mest lagliga handling; men när den blir ett ändamål i sig själf, ger den upphof till ritualism, som ju dödar det moraliska lifvet.

Barmhärtighet, hjälp som man bringar sin granne såsom en följd af kärleken till Gud, är den mest lagliga handling; men när barmhärtigheten blir ett ändamål i sig själf, ger den upphof till filantropi.

Nöd, fattigdom, frånvaro af ägodelar utgöra ett det mest lagliga tillstånd, när de härflyta ur afhållsamhet från motståndet af det onda med våld äfvensom ur afsägelsen af de oberoende medlen till lifsuppehållet; men när de fastställas som ett nödvändigt villkor, såsom ett ändamål i sig, gifva de upphof till buddhisternas och munkarnas formella fattigdom.

Det samma är fallet med kroppsarbetet. Dylikt arbete såsom en följd af afståendet från de oberoende medlen till lifsuppehållet och af begäret att tjäna andra, är en laglig sak, men om det blir ett ändamål i sig själf, leder det oundvikligen till ondt.

Men framför allt – framför allt, kära vän, säger jag eder från själ till själ, att det hufvudsakliga ändamalet, det som är oändligt, fröjderikt, alltid uppnåeligt och värdigt de krafter som äro oss gifna, är kärlekens tillväxt.

Och tillväxt i kärlek är ernåelig genom *en* bestämd sträfvan: genom renandet af en själ från allt som är personligt, sinnligt, kärlekslöst. „Den mänskliga själen är kristen“ har man sagt; d. v. s.

kärleken är icke endast naturlig för själen, den är fastmer själens sanna väsen; och för att stärka och öka kärleken är det sålunda blott af nöden att rena själen, att putsa den lik en lins, som skall samla strålar. Ju mera putsad och ren den är, dess kraftigare skall den öfverföra och samla i en brännpunkt kärlekens ljus och värme.

Och detta arbete har ingen ände, inga hinder, dess fröjd är obegränsad, och det gifves intet godt, ingenting som en människa *borde* göra, som icke utgör en del af detta arbete – arbetet på reningen af ens själ och på ökandet af kärleken.

Ni vet detta, käre vän, ni känner denna glädje, ty ni har gått framåt på samma väg och gör det troligen ännu i djupet af ert medvetande. Ju mera jag för min del närmar mig den kroppsliga döden, dess klarare skönjer jag alltsamman och inser det – icke endast under begrundandet utan i mina dagliga erfarenheter. Jag lär mig att tillbakahålla hvarje skugga af förakt, ironi och förargelse, att icke ens tala om hätskhet, icke endast gentemot lefvande människor som äro närvarande, utan äfven gentemot de frånvarande, och gentemot djuren och de aflidna; och det är underbart huru man, i samma mån man uppnår detta, belönas genom klarhet i tanken, fröjd i lifvet, förmåga att arbeta och vara nyttig – –“.

P. E.

(Teosofisk Tidskrift 1902, Tredje häftet, Mars 1902, s. 49-58.)